

מכון ראות
THE REUT INSTITUTE

ההיפוך ביחס לכיבוש

אתגר חדש לתפיסת הביטחון
הלאומי של ישראל

נייר עמדה

מוגש לכנס הרצליה השביעי

ינואר 2007

ההיפוך ביחס לכיבוש

אתגר חדש לתפיסת הביטחון הלאומי של ישראל

מכון ראות – מחזון למדיניות

מסמך זה הוכן לקראת כנס הרצליה השביעי, אשר ייערך בינואר 2007, ומוגש למכון למדיניות ואסטרטגיה בראשות פרופ' עוזי ארד, בבית הספר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה במרכז הבינתחומי בהרצליה.

המסמך מסכם מיזם ייחודי שבחן את משמעויותיה של מגמה אשר עלולה להוביל להיפוך ביחס לכיבוש הישראלי בגדה. משמעות היפוך זה היא שהצד הפלסטיני/ערבי/אסלאמי לא ירצה או לא יוכל למלא את חלקו בתהליך שיוביל לסיום השליטה הישראלית באוכלוסיה הפלסטינית.

'מגמת ההיפוך' היא נגזרת של אסטרטגיה רחבה יותר שמטרתה להביא לקריסתה של ישראל מבפנים, בדומה לתהליך שעבר על ברית המועצות או על דרום אפריקה. עפ"י היגיון זה קריסתה של ישראל תואץ אם ימשך הכיבוש ולכן יש לסכל כל מהלך שעלול להביא לסיומו.

למגמות אלה משמעויות מרחיקות לכת ביחס להתנהלותה של ישראל מול הפלסטינים, העולם הערבי, ארה"ב והקהילה הבין-לאומית. לפיכך, הדיון בסוגיה זו מחייב בחינה מערכתית של המגמות והשיקולים המעצבים את המרחב האסטרטגי של ישראל.

'מגמת ההיפוך' ביחס לכיבוש היא רק אחת מן המגמות שחותרות תחת כמה מאושיות תפיסת הביטחון הלאומי של ישראל. במסמכים אחרים של מכון ראות טופלו סוגיות אחרות.

מיזם זה מגובה באסופה של מסמכים המציעים, יחדיו, בסיס לתמיכה בקבלת ההחלטות של ממשלת ישראל בנושא זה. המסמכים מרוכזים תחת הכותרת "ראות בכנס הרצליה" בדף הבית של אתר מכון ראות: www.reut-institute.org.

מכון ראות מבקש להודות לפרופסור יואב שוהם שאיפשר פרויקט זה.

בברכה,

גידי גרינשטיין
מייסד ומנכ"ל מכון ראות

ההיפוך ביחס לכיבוש אתגר חדש לתפיסת הביטחון הלאומי של ישראל

תוכן עניינים

3 תקציר מנהלים	🔗
4 מבוא	🔗
4 חלק א' – רקע היסטורי	🔗
5 חלק ב' – ההיפוך כנגזרת מרכזית של אסטרטגיית הקריסה	🔗
7 חלק ג' – שלטון החמאס כמקדם את אסטרטגיית הקריסה	🔗
8 חלק ד' – משמעויות מדיניות וביטחוניות	🔗
9 חלק ה' – דרכי חשיבה ופעולה	🔗
13 טבלה: החלופות המדיניות מול חמאס	🔗

ההיפוך ביחס לכיבוש

אתגר חדש לתפיסת הביטחון הלאומי של ישראל

תקציר מנהלים

1. הבטחת עתידה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית מחייבת את סיום השליטה באוכלוסיה הפלסטינית.
2. התנועה הלאומית הפלסטינית נאבקה ב'כיבוש הישראלי'. כחלק ממאבק זה, הוקמה הרשות הפלסטינית (להלן הרש"פ) לקראת כינונה של מדינה פלסטינית. מגמה זו של כינון מוסדות לאומיים פלסטיניים תואמת את האינטרס הישראלי של סיום השליטה.
3. מסמך זה מציג את מגמת 'ההיפוך בעמדה הפלסטינית ביחס לכיבוש' (להלן 'מגמת ההיפוך'). מגמה זו משקפת תפיסה שהאינטרס הפלסטיני/ערבי/אסלאמי הוא המשך ה'כיבוש הישראלי'. לכן יש לסכל את המהלכים שנועדו להביא לסיומו. הפגיעה בכוחותיה ובסמכויותיה של הרש"פ מאיצה את המגמה.
4. 'ההיפוך ביחס לכיבוש' הוא ביטוי נוסף לשחיקה המתמשכת בעיקרון של 'שתי מדינות לשני עמים'. שחיקה זו עלולה להגיע לשיא בשינוי עמדתה של הקהילה הבין-לאומית ואימוץ פיתרון של 'מדינה אחת'.
5. 'ההיפוך ביחס לכיבוש' נגזר מ'אסטרטגיית הקריסה' של מערך ההתנגדות לישראל. מטרתה של אסטרטגיה זו היא לכונן מדינה פלסטינית/ערבית/אסלאמית אחת באמצעות פעולות שיביאו לקריסתה של ישראל מבפנים. על-פי אסטרטגיה זו, המשך הכיבוש מאיץ את קריסתה של ישראל ולכן אין לסיימו.
6. ניצחון החמאס (1/06) והחרם הבין-לאומי על ממשלתו היו נקודת ציון בהתפתחות 'אסטרטגיית הקריסה' ו'מגמת ההיפוך' והביאו לבחינה מחדש של דרכה המדינית של התנועה: האם לפעול לכינונה של מדינה פלסטינית בגבולות זמניים על-פי ההיגיון של 'תכנית השלבים' או לפירוק הרש"פ על-פי 'אסטרטגיית הקריסה'?
7. כך או כך, עצם שלטונו של החמאס מקדם את 'אסטרטגיית הקריסה' משום שהוא יוצר מבוי סתום מדיני, מעמיק את משבר הייצוג הפלסטיני ושוחק את יכולתה של הרש"פ למשול.
8. מגמות אלו פוגעות ביכולתה של ישראל לסיים את שליטתה באוכלוסייה הפלסטינית. לכן הן מהוות איום ברמת הביטחון הלאומי של ישראל שיש לסכלו.
9. מדיניותה הנוכחית של ישראל מול הרש"פ אינה נותנת מענה לאתגר זה. מדיניות זו, שגובשה בראשית 2006, מכוונת לגרום להפלת החמאס או למהפך אידיאולוגי שלו שיבוא לידי ביטוי בהכרה בישראל, באשרור ההסכמים ובלחימה בטרור – כל זאת מבלי שהרש"פ תקרוס או שיווצר משבר הומניטרי.
10. יתרה מכך, ישראל נקלעה לנחיתות אסטרטגית מול מערך ההתנגדות והחמאס. הכלים שמפעילה ישראל לצורך סיום השליטה בפלסטינים פחות אפקטיביים מאלה שמפעיל מערך ההתנגדות כדי למנוע מישראל פריצת דרך מדינית. ואכן, כשנה לאחר ניצחונה, התמיכה בחמאס לא פחתה, הרש"פ נחלשה לקרוס וישראל מתקשה לסיים את השליטה בפלסטינים.
11. מכון ראות טוען כי המענה של ישראל לאיום ההיפוך מחייב:
 - א. **עדכון המדיניות כלפי חמאס: יצירת כתובת פלסטינית** – על ישראל לזנוח את מדיניותה הנוכחית ולשקול שתי חלופות:
 - 1) **'מדיניות החשיפה'** – על ישראל לאפשר לממשלה פלסטינית בהשתתפות חמאס או בשליטתו למשול. העימות עם החמאס יתבצע בכלים פוליטיים תוך שישראל 'מוליכה' אותו דרך 'מסדרון' של החלטות קשות המעמתות את האידיאולוגיה של התנועה עם צרכי האוכלוסייה. ההכרה בישראל תתגבש מהרמה המעשית (דה-פקטו) לרמה ההצהרתית (דה-יורה);
 - 2) **'מדיניות העימות'** – במקרה שפורצת מלחמת אזרחים, תוכל ישראל להכות בחמאס, תוך שיתוף פעולה עם ירדן, מצרים והפנת"ח. המטרה היא שהפנת"ח ינצח, לכל הפחות בגדה, כך שיוכל לפזר את המועצה המחוקקת והממשלה, לבצר את מעמדו של אבו-מאזן כנשיא ולייצב את המערכת הפוליטית.
 - ב. **עיגון הפרדה בין ישראל והפלסטינים** – ישראל צריכה לקדם את סיום השליטה באוכלוסייה הפלסטינית באמצעות מהלכים חד-צדדיים או הסכמיים, אשר יעבירו כוחות וסמכויות מידה לידי הרש"פ, על מנת שזו תשא באחריות מלאה לשטחה ולתושביה;
 - ג. **מהלך לכינון מדינה פלסטינית** אשר יביא לסיום השליטה הישראלית באופן בלתי הפיך במסגרת הסכם או כתוצאה ממהלכים חד-צדדיים.

חבוא

12. 'ההיפוך בעמדה הפלסטינית ביחס לכיבוש' (להלן 'מגמת ההיפוך') הוא המעבר מתפיסה פלסטינית שיש להילחם ב'כיבוש הישראלי' כדי לקדם את מטרות התנועה הלאומית הפלסטינית, לתפיסה שהאינטרס הפלסטיני הוא המשך ה'כיבוש' ולכן יש לסכל את המהלכים שנועדו להביא לסיומו.
- 'ההיפוך ביחס לכיבוש' הוא ביטוי למגמת השחיקה המתמשכת בעיקרון של 'שתי מדינות לשני עמים'.
- מגמה זו עלולה להגיע לשיא ב'היפוך' בעמדתה הרשמית של הקהילה הבין-לאומית. הסכנה היא שייזנח העיקרון של 'שתי מדינות לשני עמים' ויאומץ הפתרון של ישות פוליטית אחת ישראלית-פלסטינית בין הים התיכון לנהר הירדן שבה יש שיוויון זכויות לכל ('קול אחד לכל אחד').
13. מסמך זה עוסק במשמעויות 'ההיפוך ביחס לכיבוש' ובהשלכותיו על הביטחון הלאומי של ישראל, כדלהלן:
- א. **רקע היסטורי** – הצגת האסטרטגיות השונות של התנועה הלאומית הפלסטינית ושל תנועת החמאס ביחס ליעדים הלאומיים ולמאבק בישראל;
- ב. 'ההיפוך ביחס לכיבוש': נגזרת מרכזית של 'אסטרטגיית הקריסה' – הצגת 'אסטרטגיית הקריסה', השחקנים שמקדמים אותה והאמצעים שמשמשים אותם לקידום כינונה של מדינה פלסטינית/ערבית/אסלאמית אחת במקומה של מדינת ישראל (להלן 'מדינה אחת');
- ג. **שלטון החמאס כמקדם את 'אסטרטגיית הקריסה'** – ניתוח ההשלכות של שלטון החמאס על 'אסטרטגיית הקריסה' ועל התהליך המדיני;
- ד. **המשמעויות המדיניות והביטחוניות של 'ההיפוך ביחס לכיבוש'**;
- ה. **דרכי חשיבה ופעולה.**

חלק א' – רקע היסטורי

14. התנועה הלאומית הפלסטינית חלוקה בין שני קטבים רעיוניים ביחס ליעדיה ולאמצעים להשגתם:
- **אתוס המאבק הפלסטיני** מבוסס על חתירה לכינונה של מדינה פלסטינית על כל שטחי ארץ ישראל המנדטורית תוך שלילת זכותו של העם היהודי להגדרה עצמית. אתוס זה קודם באמצעות שתי אסטרטגיות עיקריות:
 - **דוקטרינת המאבק המזויין**¹ קובעת כי שחרור פלסטין יושג באמצעות התקפות על יעדים ישראליים בארץ ובעולם עד לתבוסתה הצבאית של ישראל;
 - **תכנית השלבים** של אש"ף (10/74) קובעת כי הארגון ישתמש בכל חלק מפלסטין שישוחרר כדי להמשיך את המאבק בישראל. לכאורה, תוכנית השלבים מקבלת את השימוש באמצעים מדיניים לקידום המטרות הפלסטיניות.²
 - **עיקרון הפשרה ההיסטורית** מבוסס על קבלת העיקרון של 'שתי מדינות לשני עמים' והכרה בישראל. הזכות הפלסטינית להגדרה עצמית תמומש במדינה הפלסטינית שתכונן בגבולות 4/6/67.
 - אסטרטגיה זו מבוססת על **תהליך מדיני**. בהכרזת העצמאות הפלסטינית (11/88) הכיר אש"ף לראשונה בעיקרון חלוקת הארץ.³ בהצהרת העקרונות (9/93) הכיר אש"ף בזכותה של ישראל להתקיים והתנער מהטרור בעוד שישראל הכירה באש"ף כנציג הלגיטימי הבלעדי של הפלסטינים.⁴
15. **הפת"ח**, שהוא הגורם הדומיננטי באש"ף וברש"פ, התווה את דרכה המדינית של התנועה הלאומית הפלסטינית. עד שלהי שנות השמונים, הזרמים האסלאמיים מהם צמח החמאס היו שוליים.

¹ יעדיה ומטרותיה של התנועה הלאומית הפלסטינית הוגדרו לראשונה במסמך כולל ב'אמנה הלאומית הפלסטינית' של אש"ף. האמנה הוצגה ב-1964 ותוקנה ב-1968 אחרי השתלטות הפת"ח. אותם הסעיפים הקוראים להשמדתה של מדינת ישראל בוטלו בעקבות לחץ ישראלי ואמריקאי בשנת 1996.

² יש שרואים בתכנית סימן ראשון לנכונות של אש"ף לשקול פשרה טריטוריאלית בשל הבנתו כי חיסול ישראל אינו עומד על הפרק. יש כאלה הרואים בתהליך אוסלו פלסטינית כשלב נוסף בתכנית השלבים, לקראת המשך המאבק מול ישראל.

³ הצהרת העצמאות הפלסטינית (11/88) הסתמכה על החלטת העצרת הכללית של האו"ם 181 ('תכנית החלוקה'). בהצהרה, הזכיר ערפאת גם את החלטה 242 אשר קוראת לפיתרון בדרכי שלום של הסכסוך הישראלי-ערבי על בסיס פשרה טריטוריאלית.

⁴ להצהרת העקרונות צורפה חליפת המכתבים בין ראש הממשלה רבין לבין יו"ר אש"ף ערפאת (8/93), אשר כללה את ההכרה ההדדית. בהתאם להצהרת העקרונות נחתם הסכם עזה ויריחו (5/94) והוקמה הרש"פ.

16. **תנועת החמאס** קוראת תיגר על דרכו החילונית של הפת"ח ועל מעמדו המוביל ברש"פ ובאש"ף תוך שהיא מציעה חלופה לאומית-אסלאמית. החמאס נאמן לאתוס המאבק הפלסטיני, דוחה את הזכות היהודית להגדרה עצמית וחותר להקמת מדינה פלסטינית-אסלאמית על כל שטחה של 'פלסטין'.⁵
17. האסטרטגיה של החמאס להשגת יעדיו השתנתה במשך הזמן:
- א. **הכשרת הלבבות** (67-87') – בראשית דרכה בעזה, התמקדה תנועת 'האחים המוסלמים', שממנה צמח החמאס, בפעילות חברתית וחינוכית. המטרה היתה להכשיר את הלבבות לקראת כינון מדינה אסלאמית על כל שטחה של פלסטין ההיסטורית בעתיד;
- ב. **המאבק המזויין** – הקמת החמאס (12/87) סימנה את אימוץ המאבק המזויין בישראל במקביל לפעילות חברתית וחינוכית;
- ג. **תכנית השלבים** – בשנת 2003, אימץ מנהיג החמאס, אחמד יאסין, **באופן מעשי** את 'תכנית השלבים'.⁶ לכאורה, עיקרון השלבים מאפשר הודנה והקמת מדינה פלסטינית בגבולות זמניים (להלן 'מפג'יז') על חלק מ'פלסטין ההיסטורית' כבסיס להמשך המאבק בישראל.
18. **'אסטרטגיית הקריסה'** – מכון ראות מזהה סימנים להתגבשותה של אסטרטגיה חדשה לקידומה של 'מדינה אחת' בקרב גופים פלסטיניים, ערבים ואסלאמים המרכיבים את מערך ההתנגדות לישראל.

חלק ב' – ההיפוך כנגזרת מרכזית של אסטרטגיית הקריסה

מהי אסטרטגיית הקריסה של מערך ההתנגדות?

19. **מערך ההתנגדות** לישראל מורכב מארגונים וממדינות הפועלים להקמתה של מדינה פלסטינית/ערבית/אסלאמית אחת במקומה של מדינת ישראל. שחקנים אלה שונים בזהותם הלאומית והדתית ובמאפייניהם הפוליטיים. הם מחוברים ביניהם באופן רשתי ומשתפים פעולה נגד ישראל באמצעות 'אסטרטגיית הקריסה'.⁷
20. **'אסטרטגיית הקריסה'** של מערך ההתנגדות היא אוסף של פעולות מדיניות, כלכליות וצבאיות שמטרתן להביא לקריסתה של ישראל מבפנים ולכינון מדינה פלסטינית/ערבית/אסלאמית במקומה.
21. **ההיגיון המרכזי הוא מדיני ולא צבאי** – לנוכח עוצמתה הצבאית של ישראל, מערך ההתנגדות לא מקדם עימות צבאי כולל עימה.⁸ המשמעות היא שקריסתה של ישראל תושג באמצעות תהליכים מדיניים, פוליטיים, חברתיים וכלכליים בדומה לאלה שהביאו לקריסתן של ברית המועצות או דרום אפריקה.
- אסטרטגיה הקריסה מניחה שהחברה הישראלית חלשה כמו "קורי עכביש".⁹ הלחצים שיופעלו עליה יובילו להחרפת השסעים הכלכליים, החברתיים והפוליטיים בתוכה ולהתפוררותה. בהקשר זה, השחיתות והמאבקים הפוליטיים המתמידים נתפסים במערך ההתנגדות כסימנים לחולשה.¹⁰

⁵ ר' מונח ראות: 'אמנת החמאס'.

⁶ בתחילת 2003, הציע יאסין 'הודנה' (הפסקת אש) תמורת מדינה פלסטינית בגבולות 1967 (כולל ירושלים), פינוי מלא של ההתנחלויות ושיבה מלאה של הפליטים (עקיבא אלדר, ארץ, 2/4/03). מאז, הציעו מנהיגי חמאס הצעות דומות:

■ ח'אלד משעל: "... שחרור האדמה דורש שלבים ודורש זמן, כעת השגנו בכוח את עזה ... אם ישראל תיסוג לגבולות 67, שאנו נאמר, לא? אבל ... לא נוותר על שאר זכויותינו ... ולא נכיר בלגיטימיות הכיבוש [48]" (16/1/06, pmw);

■ הנייה: "חמאס תומכת בהקמת מדינה פלסטינית ... בשטחים שנכבשו בשנת 1967 כפיתרון ביניים, אולם התנועה תמשיך להחזיק בהשקפתה לגבי גבולות 'פלסטין ההיסטורית' ואי הכרה בלגיטימיות של הכיבוש" (ממר"י, 23/1/06).

⁷ ר' מסמך מכון ראות: 'הקוד של ישראל פוצח; הטרור הוא בעיה קיומית'.

⁸ דוגמאות להתבטאויות של נשיא איראן ומזכ"ל החזבאללה אודות קריסתה של ישראל:

■ אחמדדינג'אד: "אני בטוח שבקרוב מאד המשטר הציוני יתמוטט" (msn, 4/1/07); "ישראל נמצאת במסלול התרסקות ... כולם צריכים לדעת שכפי שברית המועצות נעלמה, זה יהיה גם גורלו של המשטר הציוני, והאנושות תהיה חופשית" (Ynet, 12/12/06); "בין אם אוהבים את זה ובין אם לא, המשטר הציוני הולך ומתקרב להשמדתו. המשטר הציוני הינו רקוב, עץ יבש שיופול בסערה אחת" (הארץ, 16/4/06);

■ נסראללה: "... ההתנגדות בלבנון [לא] תחדור לפלסטין, תשחרר אותה ותחסל את הישות [הישראלית]. אבל ... החוזה של הלבנונים ... יחסל את ההתנשאות ואת היהירות שעליהם [ישראל] מושתתת ..." (BBC Monitoring, 29/7/06).

⁹ את דימוי החברה הישראלית ל"קורי העכביש" יצר נסראללה (26/5/00) יממה לאחר נסיגת צה"ל מלבנון: "יש לה [לישראל] נשק גרעיני והכוח האווירי החזק ביותר באזור, אבל באמת שהיא חלשה יותר מקורי עכביש" (Ynet, 31/7/06).

¹⁰ כך למשל, עסקה כתבה ברשת אל-ג'זירה באפשרות קריסתה של ישראל לנוכח תוצאות מלחמת לבנון, המשבר הפוליטי, ואחוזי התמיכה הנמוכים של הציבור בממשלה (אל-ג'זירה, 04/01/07).

22. **מגמת 'ההיפוך ביחס לכיבוש' היא אחת הנגזרות של 'אסטרטגיית הקריסה'**. ההנחה היא שקריסתה של ישראל תואץ אם יימשך הכיבוש עקב הנטל המדיני, הכלכלי, הצבאי והמנהלי.
23. המשמעויות של 'ההיפוך ביחס לכיבוש' תהיינה מרחיקות לכת מבחינת הביטחון הלאומי של ישראל:
- (א) **שינוי יסודי ביחסים בין ישראל לפלסטינים** – בעבר הצד הפלסטיני/ערבי/אסלאמי נלחם בכיבוש כדי לקדם את מטרותיו עפ"י עקרון הפשרה ההסטורית או 'תכנית השלבים'. כעת, מתגבשת הבנה במערך ההתנגדות שיעדיו מחייבים סיכול כל מהלך ישראלי לסיום השליטה בפלסטינים;
- (ב) **שחיקה בלגיטימציה הבין-לאומית לקיומה של ישראל** – 'היפוך ביחס לכיבוש' יהווה אבן דרך נוספת במגמת השחיקה בעיקרון של 'שתי מדינות לשני עמים' ועלול להביא גם לשינוי בעמדה של הקהילה הבין-לאומית ולאִימוץ הפתרון של 'מדינה אחת';¹¹
- (ג) **החרפת השסעים בחברה הישראלית.**
24. יתר על-כן, תוצאות מלחמת לבנון, הבשלת פרויקט הגרעין האיראני, כישלוננו של צה"ל לעצור את ירי הקסאם ומה שנדמה ככישלון אמריקאי בעיראק מחזקים את מערך ההתנגדות ועלולים לקדם את 'אסטרטגיית הקריסה'.

מי השחקנים ומה עקרונות הפעולה?

25. מערך ההתנגדות הוא המנוע של 'אסטרטגיית הקריסה'. בליבו נמצאת איראן שתומכת בפעולותיו, מממנת אותו ומספקת לו השראה.
- המוציאים לפועל של מערך ההתנגדות נגד ישראל הם ארגונים כמו חזבאללה, הג'יהאד האסלאמי, ועדות ההתנגדות העממית, גדודי חללי אל-אקצה וחמאס (ר' להלן חלק ג').
26. עקרונות הפעולה של מערך ההתנגדות הם:¹²
- א. **דה-לגיטימציה בסיסית לישראל** במישור הפוליטי, המשפטי והדיפלומטי כדי להביא להיפוך בעמדת הקהילה הבין-לאומית ביחס לזכות הקיום של מדינת ישראל כמדינה יהודית;¹³
- ב. **חתימה תחת הפתרון של 'שתי מדינות לשני עמים'** באמצעות טרור, לוחמת גרילה ואמצעים פוליטיים שמטרתם:
- **לשחוק את האופציה החד-צדדית;**¹⁴
 - **לחסום מו"מ** אשר מיועד לבסס את העיקרון של 'שתי מדינות לשני עמים';
 - **למנוע הכרעה צבאית ישראלית** ולשחוק את דימוי העוצמה של ישראל ואת הרתעתה.¹⁵

¹¹ ר' מסמך מכון ראות: 'רגע ההיפוך ביחס למדינה פלסטינית'.

¹² ר' מסמך מכון ראות: 'אסטרטגיית הקריסה: ההיגיון המדיני של מערך ההתנגדות'.

¹³ מערך ההתנגדות מסתייע בארגונים בין-לאומיים שונים כדי לקדם את האנטי-ציונות. לדוגמה: ועידת האו"ם בדרבן (2001) נגד הגזענות הפכה לבר תעמולה אנטי-ציונית חריפה.

זאת ועוד, נשיא איראן אחמדינז'אד הפך לדובר הבולט ביותר המקדם את הדה-לגיטימציה לישראל:

■ "...כמו שאתם [הקהילה הבין-לאומית] יצרתם את המשטר הזה [הישראלי], אתם יכולים להסירו. אתם יודעים היטב כי השואה אינה קשורה כלל לעם הפלסטיני. [השואה] הייתה רק תרוץ להקמת המשטר הזה... רק תפסיקו לתמוך בו. אל תשתמשו בכספי הציבור שלכם כדי לתמוך במשטר האלים הזה" **טיימס**, 16/12/06;

■ "מי שפעם תמך במשטר הציוני, צריך לדעת שבכל יום שעובר על המשטר הזה, האינטרסים שלהם עומדים בסכנה וכך גם הכבוד שלהם" (בורנשטיין, **גל"צ**, 12/12/06);

■ במכתב לעם האמריקאי: "יש להכיר בזכות הפלסטינים לחיות במולדתם, כך שמיליוני הפליטים הפלסטינים יוכלו לחזור לבתיהם ועתידה של פלסטין כמו גם אופי ממשלתה יקבעו באמצעות משאל עם" (CNN, 29/11/06).

¹⁴ לנוכח ירי הקסאם מעזה והמלחמה בלבנון נאלצה ישראל 'להקפיא' את האסטרטגיה החד-צדדית שלה מול הפלסטינים. להלן התבטאויות של אישים ישראליים בנושא זה:

■ רה"מ אולמרט אמר שתוכנית ההתכנסות "ירדה מסדר היום" כתוצאה ממלחמת לבנון וירי הקסאם (**הארץ**, 18/8/06);

■ שרת החוץ לבני: "התוכנית שאני מדברת עליה [ההתכנסות מ"ר] חייבת לתת מענה לבעיה של ירי תלול מסלול ... אני חושבת שאחרי ההתנתקות ברור לגמרי שאי אפשר פשוט לזרוק את המפתחות וללכת" (שבט, **הארץ**, 29/12/06);

■ סגן הרמטכ"ל וראש המל"ל לשעבר עוזי דיין: "כל מי שאינו יכול לתת פתרון צבאי לירי הקסאם או להחיות את כוח ההרתעה אינו יכול לבצע את תוכנית ההתכנסות בגדה המערבית..." (**San Francisco Chronicle**, 30/6/06).

¹⁵ בהקשר זה, להלן מספר התבטאויות המעידות על פגיעה בדימוי ההרתעה הישראלית:

■ מלך ירדן עבדאללה: "המלחמה בקיץ האחרון הראתה כי ישראל איננה חזקה כפי שחשבנו, ובצדק או שלא בצדק, התפיסה במזרח התיכון היא שישראל הפסידה במלחמה", (**ynet**, 26/12/06);

ג. **קידום פתרון של 'מדינה אחת'**¹⁶ כחלופה בת-קיימא והוגנת ('קול אחד לכל אחד') לעיקרון הכושל, לדידו של מערך ההתנגדות, של 'שתי מדינות לשני עמים'.¹⁷

חלק ג' – שלטון החמאס כמקדם את אסטרטגיית הקריסה

27. **החמאס: בין 'תוכנית השלבים' ל'אסטרטגיית הקריסה'** – ניצחון החמאס (1/06) הביא לבחינה מחדש של דרכו ושל דרכה של התנועה הלאומית הפלסטינית. בעת הנוכחית לא ניתן לקבוע כי החמאס בחר ב'אסטרטגיית הקריסה' במקום 'תוכנית השלבים' (ר' חלק א').

החמאס נתון בדילמה: עפ"י 'תוכנית השלבים' הוא אמור לשאוף לכינון מפג"ז כבסיס להמשך המאבק.¹⁸ לעומת זאת, עפ"י 'אסטרטגיית הקריסה', יש להימנע מכינון מפג"ז ואולי אף לפרק את הרש"פ.¹⁹

28. כך או כך, **עצם שלטונו של החמאס משרת את 'אסטרטגיית הקריסה'** משום שהוא יוצר מבוי סתום מדיני, מעמיק את משבר הייצוג הפלסטיני ושוחק את יכולתה של הרש"פ למשול.

29. **מבוי סתום מדיני** – שלטון החמאס חרף את הבעיות המבניות בתהליך המדיני:²⁰

■ **אין חלופה הסכמית** – עוד לפני כינון ממשלת החמאס לא הצליחו ישראל והפלסטינים לגשר על הפערים ביניהם. בשל האידיאולוגיה של החמאס, הגביר ניצחונו את הקושי ליישם הסכמים קיימים או לנהל תהליך מדיני;²¹

■ **אין חלופה חד-צדדית** – סירובו של החמאס להילחם בירי הקסאם מקשה על ישראל להביא לסיום השליטה באופן חד-צדדי.²²

■ אחמד דניאל: "קיומו של המשטר הזה [ישראל] הסתמך על איום צבאי, על כוח צבאי ועל המיתוס שהיא בלתי מנוצחת. היום ... מיתוס זה התנפץ בעזרתם של המאמינים בפלסטין...מפקדי חזבאללה " (ממר", 8/11/06);

■ נסראללה: "היום אנו חוגגים ניצחון היסטורי, אסטרטגי ואלוהי... אין צבא בעולם שיכול לאלץ אותנו לפרוק את נשקנו מדינו" (הארץ, 24/9/06).

16 ר' מסמך מכון ראות: 'איום המדינה האחת'.

17 בנושא זה ר':

■ אחמד דניאל: "צריך לאפשר לאומה הפלסטינית לקבוע את גורלה. כל מי שהינו אזרח פלסטיני, בין אם הוא נוצרי, יהודי או מוסלמי, צריך להחליט ביחד באמצעות רפרנדום חופשי. אין צורך במלחמה" (טיימס, 16/12/06);

■ ניתן לראות את התביעות של ארגונים לא-ממשלתיים המייצגים את הציבור הערבי בישראל לביטול האופי היהודי של מדינת ישראל כפעילות אשר מסייעת בקידום הרעיון של "מדינה אחת". ר' את המסמך **החזון העתידי לערבים הפלסטינים בישראל**, הוועד הארצי לראשי הרשויות המקומיות הערביות בישראל, 2006; יוסף ג'בארין, **חוקה שוויונית לכל? על חוקה זכויות קולקטיביות של האזרחים הערבים בישראל**, מרכז מוסאוא, נובמבר, 2006.

על קידום הפתרון של "המדינה האחת" ר':

■ ; Virginia Tilley, **The One-State Solution**, Ann Arbor: The University of Michigan Press, 2005

■ ; Judd Tony, "Israel: The Alternative," **The New York Review of Books**, Vol. 50, No. 16, Oct. 23, 2003

■ ; Khalidi Ahmad Samih, "A One-State Solution," **The Guardian**, Sept. 29, 2003

■ .Tarazi Michael, "Why Not Two Peoples, One State?" **New York Times**, Oct. 3, 2004

18 כך למשל התנה משעל את הקמתה של מדינה פלסטינית בנסיגה ישראלית מלאה לגבולות 1967 ושיבה מלאה של הפליטים תמורת הפסקת אש זמנית בלבד ללא הכרה בישראל (הארץ, 11/1/07).

19 כך לדוגמה, בהזדמנות אחת אמר ראש הלשכה המדינית של התנועה חאלד משעל "שהבעיה אינה עצם קיומה של ישראל, אלא אי-הקמתה של מדינה פלסטינית (הארץ, 10/1/07); בהזדמנות אחרת, הצהיר משעל כי "חמאס ראה מלכתחילה את הקמת הרשות, במסגרת הסכמי אוסלו, כטעות ועכשיו הנסיבות הפכו אותו למי שעומד בראש הטעות הזאת. לכן, הארגון לא יתקשה להודיע על פירוק הרשות ושיבה למשבצת אפס: עם תחת כיבוש" (הארץ, 19/3/06).

20 מכשולי המו"מ הם: תפיסה רווחת בקרב הפלסטינים שהזמן פועל לטובתם (ר' מושג מכון ראות: 'תפיסת מנוף הזמן'); חולשת המערכות הפוליטיות בישראל ובקרב הפלסטינים המקשה על השגת יעדים מדיניים מורכבים; התנגדות קבועה של גורמים שונים לתהליך המדיני באמצעות אלימות; ואי-הסכמה על מתווה הסכם הקבע או על עקרונותיו.

לעומת זאת, אסטרטגיית חד-צדדית מחזקת את גורמי הטרור; קשה יותר להשיג לה לגיטימציה בינ"ל והיא נדחית באופן עקרוני ע"י מספר גורמים בקהילה הבינ"ל.

להרחבה, ר' מסמך מכון ראות: 'הדילמה המדינית של ישראל מול הפלסטינים'.

21 רה"מ אולמרט: "הרש"פ נשלטת ע"י חמאס ... המתאפין באנטישמיות ארסית, האדרת הטרור ומחויבות להשמדתה ... של ישראל. כל עוד אלו הם העקרונות המנחים אותה, היא לא יכולה להוות פרטנר" (Ynet, 25/5/06).

22 רה"מ אולמרט: "לפני שנה האמנתי, שיתכן לסגת משטחים באופן חד-צדדי. אבל ... נסוגנו חד-צדדית מלבנון וראו מה קרה. נסוגנו לחלוטין מעזה וחזרנו לגבול הבינלאומי, וכל יום הם יורים רקטות קסאם על ישראלים" (הארץ, 9/1/07).

30. **משבר הייצוג הפלסטיני** – ניצחון החמאס החריף את המאבק האידיאולוגי, החוקתי והפוליטי על ייצוג העם הפלסטיני. בשל כך, אין בצד הפלסטיני מסגרת מדינית מוסכמת שלה הזכות, הסמכות והאחריות לייצג את העם הפלסטיני:
- א. **אש"ף לא רלוונטי** – לכאורה, אש"ף הוא הנציג הלגיטימי הבלעדי של העם הפלסטיני. בפועל, מרכז הכובד הפוליטי והמדיני עבר לרש"פ והלגיטימיות של אש"ף נשחקה משום שהחמאס לא חבר בו;
- ב. **לרש"פ אין מעמד רשמי** בייצוג העם הפלסטיני,²³ היא משותקת מבחינה חוקתית²⁴ ומדיניותה מושפעת מהנהגת החוץ של החמאס.
- משבר הייצוג הפלסטיני הוא סיבה מרכזית לכך שאין כתובת פלסטינית** אשר יכולה ליטול חלק במהלך מדיני שיביא לסיום השליטה ולכינון מדינה פלסטינית.
31. **פירוק הרש"פ** – לכאורה, כינון הרש"פ אמור היה להוביל להקמת מדינה פלסטינית עוד בשנת 1999.²⁵ בפועל, המציאות המדינית, הביטחונית והכלכלית שנוצרה בעקבות תהליך אוסלו והאינתיפאדה השנייה מעלה את שאלת עתידה של הרש"פ על סדר היום הפלסטיני.²⁶
- פירוק הרש"פ יקדם את 'אסטרטגיית הקריסה'** שכן ישראל עלולה להידרש לשאת באחריות מלאה כלפי תושבי הגדה ואולי אף ברצועה.²⁷ יתרה מכך, פירוק הרש"פ עלול להקשות על יצירת הפרדה בת-קיימא בין ישראל לפלסטינים ולחתור תחת העיקרון 'של שתי מדינות לשני עמים'.
- כאמור, עבור החמאס שאלת עתיד הרש"פ מייצגת את הדילמה בין 'תכנית השלבים' ל'אסטרטגיית הקריסה'.²⁸ האיזונים מצד החמאס לפרק את הרש"פ יכולים להתפרש כהכשרת הקרקע לצעד כזה.

חלק ד' – משמעויות מדיניות וביטחוניות

32. **לסיום השליטה משמעויות קיומיות** – הבטחת עתידה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית מחייב את סיום השליטה באוכלוסייה הפלסטינית. מערך ההתנגדות מבין זאת ולכן כוחות בצד הפלסטיני/ערבי/אסלאמי מקדמים את 'ההיפוך ביחס לכיבוש' כחלק מ'אסטרטגיית הקריסה'.
33. **ישראל מתרחקת מסיום הכיבוש** – כשנה לאחר ניצחון החמאס, מדיניותה של ישראל כושלת שכן היא לא מביאה לנפילת החמאס או לשינוי דרכו; הרש"פ בתהליכי קריסה; וישראל לא מצליחה לייצר פריצת דרך מדינית לקראת סיום השליטה בפלסטינים.

23. הסכם הביניים (9/95) קבע כי אש"ף הוא הגוף שינהל משא ומתן עם מדינות או עם ארגונים בין-לאומיים לתועלת הרש"פ. ר' **הסכם ביניים ישראלי-פלסטיני בדבר הגדה המערבית ורצועת עזה**, פרק 1, "המועצה", סעיף IX, "כוחות המועצה ואחריותה", פסקה 5, פרק 3, "עניינים משפטיים", סעיף XVII, "סמכות", פסקה 1.
24. בעקבות הרפורמה החוקתית שנערכה ברש"פ (3/03), אשר כללה את יצירת מוסד ראשות הממשלה, נוצרה חפיפה בין הכוחות והסמכויות בתוך הרשות המבצעת בין יו"ר הרש"פ לבין הממשלה והעומד בראשה, בעיקר בתחום הביטחון, קידום ופיקוח על חקיקה ויחסי החוץ. לאחר ניצחון החמאס בבחירות למועצה המחוקקת (1/06) החפיפה יצרה משבר חוקתי של ממש. ר' מסמך ראות 'הבחירות הפלסטיניות לקראת חוסר תפקוד חוקתי'.
25. במסגרת "הסכם עזה ויריחו" הוחלט על הקמתו של ממשל עצמי פלסטיני. מועד החתימה על ההסכם (4/5/94) נקבע כמועד תחילת תקופת הביניים (5/94-99), אשר בסיומה תוקם מדינה פלסטינית לאחר הסכם הקבע. ר' סעיף 23, "הוראות שונות".
26. ר' מסמכי מכון ראות: 'מגמת פירוק הרשות הפלסטינית'; 'סנוניות ראשונות מבשרות את פירוק הרש"פ'; 'פירוק הרשות הפלסטינית - התעצמות המגמה'.
27. המושג 'כיבוש דה-לוקס' מגדיר מצב שבו גורם הנחשב באופן רשמי לכובש בשטח מסוים אינו נושא באחריות המלאה הנובעת ממעמד זה, ובכלל זה האחריות למימון ולניהול אותו שטח בפועל. בהקשר הישראלי-פלסטיני, עוסק המושג בפרע שבין מעמדה המשפטי הרשמי של ישראל ככובשת בעזה ובגדה לבין האחריות בה היא נושאת בפועל בכל הנוגע לאוכלוסייה בשטחים אלה.
28. ר' למשל:
- גורמים בחמאס קראו לפרוש מהממשלה, לשוב לפעילות צבאית ולפעול לפירוק הרש"פ (אל-חיאת, 27/6/06);
 - משעל: "אם חמאס לא יוכל להגן על העם הפלסטיני, שתלך הרשות לעזאזל. חמאס ראה מלכתחילה את הקמת הרשות, .. כטעות ועכשיו הנסיבות הפכו אותו למי שעומד בראש הטעות הזאת. לכן, הארגון לא יתקשה להודיע על פירוק הרשות ושיבה למשבצת אפס: עם תחת כיבוש" (הארץ, 19/3/06);
 - בהתאם לבקשתם של נציגי הסיעות השונות במועצה המחוקקת הפלסטינית הוחלט לערוך דיון דחוף בשאלת המשך קיומה של הרשות הפלסטינית ובאפשרות פירוקה (אל-חיאת, אל-ג'זירה, אל-איאם, 7/8/06);
 - הנייה בגאום בפני המועצה המחוקקת הפלסטינית קרא לדיון בשאלת המשך קיומה של הרש"פ. שר האוצר לשעבר סלאם פיאד, ונציגים נוספים מסיעות אחרות תמכו בקריאתו (אל-חיאת, 10/8/06);
 - משעל: "אם הקהילה הבין-לאומית לא תענה לאתגר (של הקמת מדינה פלסטינית), ולא תסיר את המצור, יסגור חמאס את הפרק המדיני, יפתח באינתיפאדה שלישית והרשות הפלסטינית תקרוס" (הארץ, 25/11/06).

34. **המחיר עולה והתמורה יורדת** – 'ההיפוך ביחס לכיבוש', משבר הייצוג ושחיקת היכולות השלטוניות של הרש"פ מחדדים את הדילמה המדינית של ישראל.
- בעבר, נדמה היה שהצד הפלסטיני רוצה מדינה בהקדם גם אם בגבולות זמניים. לפיכך, ישראל ציפתה שהצד הפלסטיני יוותר על סממנים של ריבונות, כגון שליטה במרחב האווירי או צבא, כדי לזכות במדינה.
- בעת הנוכחית**, אין רצון או יכולת בצד הפלסטיני למלא את חלקו במהלך מדיני שכזה, ולכן, ישראל תאלץ "לשלם" יותר ולקבל פחות במסגרת תהליך מדיני מול הפלסטינים.
35. **ההיגיון הצבאי מתנגש עם ההיגיון המדיני** לנוכח הטרור וירי הקסאם. ההיגיון הצבאי של ישראל מוביל לנוכחות בשטח ולעימות ישיר עם גורמי הטרור הפלסטיניים. ההיגיון המדיני אמור להוביל לסיום השליטה באוכלוסייה הפלסטינית בעזה ובגדה.
- ההתנגשות בין ההיגיון הצבאי להיגיון המדיני של ישראל עומדת בבסיס חוסר היכולת לנצח במערכה הצבאית בעזה.²⁹
36. **ישראל בנחיתות אסטרטגית בביטחון הלאומי מול מערך ההתנגדות**³⁰ – נחיתות אסטרטגית בביטחון הלאומי היא מצב שבו הכלים שמפעיל צד אחד בשירות המטרות הלאומיות שלו פחות אפקטיביים מהכלים שמפעיל יריבו. כתוצאה מכך, השגת היעדים הלאומיים צפויה להיכשל.
- הכלים והמשאבים של מערך ההתנגדות אפקטיביים יותר מהכלים של ישראל. כך, בעשור האחרון תרמו טרור וגרילה להכשלת המהלכים המדיניים המרכזיים של ישראל – במשא ומתן ובאופן חד-צדדי – ומנעו מישראל הישגים צבאיים ברי-קיימא.
37. יתרה מכך, המשבר בתפיסת הביטחון הלאומי של ישראל מוחרף בשל מגמות כגון היחלשותה של ארה"ב באזור והתעצמותה של איראן.

חלק ה' – דרכי השיבה ופעולה

38. **בלי כתובת פלסטינית אין סיום שליטה** – כל מהלך לסיום השליטה באוכלוסייה הפלסטינית מחייב את ישראל לגבש אסטרטגיה לבניית הכוחות והסמכויות של ישות פלסטינית שתבטיח את הצרכים הבסיסיים של האוכלוסייה ותילחם בטרור.
39. **מענה למשבר הייצוג הפלסטיני הוא המפתח ליצירת כתובת** – משבר הייצוג הפלסטיני נובע מעימות אידיאולוגי-חוקתי-פוליטי בין הפת"ח לחמאס. פתרונו הוא תנאי הכרחי להיווצרותה של כתובת בצד הפלסטיני. פתרון כזה יכול להתגבש באחת מהדרכים הבאות: (א) הסכמה פוליטית על כינון ממשלה שתזכה לתמיכת הפת"ח והחמאס (ממשלת אחדות); (ב) שינוי שיטת הבחירות וחוק היסוד ועריכת בחירות חדשות; (ג) מאבק אלים שבסופו אחד הצדדים ינצח באופן מכריע.
40. לכן, האסטרטגיה הישראלית חייבת להתייחס למשבר הייצוג הפלסטיני. עם זאת, שינוי שיטת הבחירות וחוקי היסוד ועריכת בחירות חדשות הם עניין פלסטיני פנימי עליו יש לישראל השפעה מוגבלת.
41. **השליטה תסתיים רק לכשתוקם מדינה** – כתובת פלסטינית היא תנאי הכרחי אך אינו מספיק לסיום השליטה באוכלוסייה הפלסטינית. רק כינון מדינה פלסטינית יסיים את השליטה באופן בלתי הפיך.
42. **לפיכך, האתגר הניצב בפני ישראל הוא גיבוש חבילה מדינית וביטחונית כלפי הרש"פ וממשלת החמאס שמטרותיה: (א) להפוך את הרש"פ לכתובת על יסוד פתרון למשבר הייצוג הפלסטיני; (ב) לעגן את ההפרדה בין ישראל לפלסטינים; ו- (ג) לקדם את הקמתה של מדינה פלסטינית במסגרת הסכם או באמצעות מהלכים חד-צדדיים המתואמים עם צדדים שלישיים.**

א. מדיניות מול חמאס: יצירת כתובת פלסטינית

43. **המדיניות הנוכחית: היגיון של חסימה** – מדיניותה הנוכחית של ישראל מול החמאס עוצבה בין ניצחון החמאס (1/06) לכינון ממשלתו (3/06). מטרותיה היו להביא להיפוך אידיאולוגי בתנועת החמאס או לנפילת ממשלתו. זאת מבלי שהרש"פ תקרוס או שיווצר משבר הומניטרי.
- לצורך זה הופעל על החמאס לחץ פוליטי, כלכלי וצבאי מצד ישראל והקהילה הבין-לאומית³¹ להכיר מפורשות בישראל, לאשרר את ההסכמים הקיימים ולהפסיק את האלימות (להלן 'שלוש הדרישות').

²⁹ ר' מסמך מכון ראות: 'ההיגיון הצבאי עלול לפגוע בביטחון הלאומי'.

³⁰ ר' מושג מכון ראות: 'נחיתות אסטרטגית בביטחון הלאומי'.

³¹ בהתאם למדיניות זו, ישראל מנעה את העברת הכספים שהיא גובה עבור הפלסטינים במסגרת הסכם מעטפת המכס ועצרה חברים במועצה המחוקקת הפלסטינית ושרים מהחמאס.

- על-פי מדיניות זו, הצהרה של החמאס על הכרה בישראל (דה-יורה) אמורה הייתה להוביל לחידוש הקשרים השוטפים בין ישראל לרש"פ.
44. **מדיניות החסימה כושלת** – לאחר כשנה, החמאס לא מראה סימנים של היענות לשלוש הדרישות, המצור הכלכלי הבין-לאומי והישראלי על הרש"פ נפרץ,³² הרש"פ עומדת על סף מלחמת אזרחים וסכנת קריסה והמשבר ההומניטרי מחריף.
- יתרה מכך, ישראל מתרחקת מהיעד של סיום השליטה בפלסטינים ומפריצת דרך מדינית, ואילו החמאס מחזק את קשריו עם איראן ואת תלותו בה.³³
45. **שתי חלופות נוספות** – לנוכח כישלון 'מדיניות החסימה', מכון ראות מציע לבחון חלופות נוספות: 'מדיניות החשיפה' או 'מדינית העימות' (ר' טבלה מסכמת).
46. **מדיניות החשיפה** – 'מסדרון של החלטות קשות' – עפ"י מדיניות החשיפה על ישראל לאפשר לממשלת הרש"פ למשול גם אם היא בהשתתפות החמאס או בשליטתו.
- משמעות מדיניות החשיפה היא שינוי האסטרטגיה הישראלית ביחס להתמודדות עם החמאס. לפי אסטרטגיה זו, ישראל תחתור תחת החמאס באמצעות כלים פוליטיים תוך שהיא 'מוליכה' אותו דרך 'מסדרון של החלטות קשות'. החלטות אלה יעמידו את צרכי האוכלוסייה מול האידיאולוגיה.
- משמעות מדיניות החשיפה היא הסתפקות בהכרה משתמעת של החמאס בישראל באמצעות קבלת 'היוזמה הערבית', הכרה במעמדו של אש"ף או אשורר משתמע של ההסכמים הקיימים. ייתכן שמדיניות זו תחייב אף נסיגה מלאה משלוש הדרישות.
- ההכרה בישראל תתגבש מהרמה המעשית (דה-פקטו) לרמה ההצהרתית (דה-יורה). ישראל תנסה לכפות על החמאס הכרה מעשית באמצעות אוסף הממשקים הקיימים בין ישראל לרש"פ כגון מנגנון סליקת המיסים והמכסים, שירותי הדואר, אספקת החשמל וכו'.
- הכרה של החמאס בסעיפי ההסכמים תביא לשינוי הדרגתי בעמדתו כלפי ישראל.³⁴ אם יסרב, יתקשה להאשים את ישראל בכישלונו ויהיה חשוף ללחץ האוכלוסייה. לבסוף אם יבנה מנגנוני שלטון חלופיים, הוא יהפוך את הרש"פ לכתובת ויעמיק את ההפרדה מישראל.
47. חסרונותיה הבולטים של מדיניות החשיפה הם:
- השלמה ישראלית עם הפיכתה של הרש"פ לישות עוינת;
 - ויתור לכאורה על עיקרון רציפות השלטון שהוא עיקרון יסוד במשפט הבין-לאומי המחייב כל ממשלה לכבד את ההסכמים שנחתמו ע"י קודמותיה;
 - פגיעה באבו-מאזן שעומד על שלוש הדרישות (בין השאר בשל המאבק הפלסטיני הפנימי);
 - חשש שהמדיניות אינה רלוונטית אם מלחמת אזרחים תפרוץ ברש"פ.
48. **מדיניות העימות** – המטרה של מדיניות העימות היא להנחית מכה קשה על תנועת החמאס ועל הנהגתה כחלק ממהלך רחב יותר שיביא לפיזור הממשלה והמועצה המחוקקת, ריכוז הכוחות בידי אבו-מאזן כנשיא הרש"פ ושינוי חוקתי שיביא ליצירתה של כתובת.

בפועל, אפשרה ישראל את הקמתו של מנגנון להעברת כספים לרש"פ שכוון האיחוד האירופי (6/06), הפשירה בעצמה כספים לאבו-מאזן (12/06) ולא הצליחה למנוע את הברחת הכסף לחמאס מאיראן ומדינות ערב (6/1/07, Ynet). ישראל לא יישמה את מדיניות החסימה במלאה לנוכח החשש מקריסת הרש"פ ומשבר ההומניטרי, לחץ בין-לאומי ושאירתה לחזק את אבו-מאזן.

32 חרף החרם הבין-לאומי עליה, מצליחה ממשלת החמאס להעביר כספים לרש"פ מאיראן וממדינות הליגה הערבית, אשר החליטו להסיר את החרם מעל ממשלת חמאס (מען, 13/11/06; אל-ג'זירה, 16/1/06).

33 ר' מסמך מכון ראות: 'חמאס חושף שינויים'.

34 ראשי החמאס כבר הצהירו שיהיו מוכנים להכיר באותם הסעיפים בהסכמים שנחתמו בין ישראל ואש"ף אשר "משרתים את העם הפלסטיני". ר' למשל:

- משעל: "... חמאס תתנהג באופן מעשי ביחס להסכמים והתחייבויות (של הרש"פ) מבלי שתוותר על עקרונותיה. נכבד את ההתחייבויות הפלסטיניות, בתנאי שהן משרתות את האינטרס הלאומי" (וואלה, 29/1/06);
- מוסא אבו-מרזוק: "חמאס יכיר בכל ההסכמים להם מחויבת הרשות לפני הבחירות אבל כל נושא שאינו משרת את העם הפלסטיני וזכויותיו, ישונה באורח חוקי או יבוטל..." (רגולר, הארץ, 26/1/06);
- ד"ר מחמוד אל-רומחי, ממועמדי החמאס בבחירות למועצה המחוקקת: "יש להפריד בין מו"מ עם הכיבוש על תוכנית מדינית, לבין ניהול קשר יום-יומי בנושא מתן שירות [לתושבים]. לדוגמה, [בבחירות המוניציפליות] בקלקיליה זכה החמאס וטבעי כי יקיים קשר עם עיריית כפר סבא לגבי מים, חשמל וביוב" (ממר"י, 23/1/06).

- ההיגיון של מדיניות העימות נובע מהתפכחות ביחס ליכולת להביא להפלתה של ממשלת החמאס בכלים הדמוקרטיים הקיימים או לשינוי דרכה.³⁵
49. מדיניות העימות רלוונטית בעיקר במציאות שבה פרצה מלחמת אזרחים בין החמאס לבין הפת"ח. נדבך מרכזי של מדיניות זו הוא שיתוף פעולה כלכלי או ביטחוני גלוי או סמוי עם הפת"ח ועם מצרים וירדן. המטרה תהיה להבטיח את השתלטות הפת"ח על הגדה.
50. **מהן השלכות הפיצול בין עזה והגדה?** – עימות בין הפת"ח לחמאס עשוי להוביל לשליטה של החמאס בעזה ולשליטה של הפת"ח בגדה. על ישראל לבחון את ההשלכות של פיצול זה.
51. חסרונותיה הבולטים של מדיניות העימות הם:
- א. **סכנה של קריסת הרש"פ והטלת האחריות על ישראל** – עימות בין הפת"ח לחמאס עלול להוביל לקריסה של הרש"פ, ליציאה של הארגונים הבין-לאומיים מהשטח ולהאצת 'ההיפוך ביחס לכיבוש'. התפתחות כזאת עלולה להטיל את מלוא האחריות ביחס לפלסטינים בגדה על כתפיה של ישראל;
- ב. **ניצחוננו של הפת"ח אינו מובטח** – אפשר שבעימות מול החמאס תתגלה חולשתו של הפת"ח עקב הפיצול הפנימי בתוכו;
- ג. **חזרה מלאה של החמאס לטרור** – עימות פלסטיני פנימי עלול להביא את החמאס להחליט על יציאה מהמוסדות הרשמיים של הרש"פ ולשיבה מלאה למאבק המזוין במקום הריסון שנטל על עצמו החמאס במסגרת כניסתו לרש"פ;
- ד. **לא בטוח שהפת"ח יעמוד בציפיות** – תנועת הפת"ח מפוצלת ולא ממושמת. רבים מחבריה מעורבים בטרור. לכן, גם ניצחון של הפת"ח עלול שלא להביא להפסקת הטרור.
- יתרה מכך, תמיכה גלויה של ישראל עלולה לדחוף את הפת"ח למעשי טרור על מנת להראות שהוא לא מונח בכפה של ישראל.
- לבסוף, הלגיטימציה של הפת"ח עלולה להיפגע אם התפיסה תהיה שניצחוננו הושג באמצעות ישראל.

ב. עיגון הפרדה בת-קיימא בין ישראל והפלסטינים

52. ישראל יכולה לקדם את סיוס השליטה בפלסטינים באמצעות מהלכים חד-צדדיים או הסכמיים אשר יעבירו כוחות וסמכויות לרש"פ, כדי שתשא באחריות מלאה לשטחה ותושביה בתחומים הבאים:
- א. **גדר ההפרדה** – גדר ההפרדה היא מכשיר חשוב לעיגון ההפרדה בין ישראל לפלסטינים, מעבר לחשיבותה במאבק נגד הטרור;
- ב. **המכלול הטריטוריאלי** – ככל שישראל תגדיל את היקף השטח שבשליטה פלסטינית ותצמצם את נוכחותה בגבולותיה החיצוניים של הרש"פ כך תעוגן ההפרדה בין ישראל והפלסטינים. בהקשר זה, ישנה גם חשיבות לרציפות השטח הפלסטיני והזיקה בין עזה לגדה ובין מדינות אחרות;
- ג. **המכלול הכלכלי-אזרחי** – ככל שישראל תשחרר אילוצים על הריבונות הכלכלית והאזרחית הפלסטינית כך תעוגן ההפרדה הכלכלית בין ישראל והפלסטינים. בהקשר זה ניתן לציין את ביטול מעטפת המכס (למעט אם הפלסטינים יבקשו לשמרו),³⁶ הסרת אילוצים על חברות פלסטיניות בארגונים כלכליים בינ"ל או העברת מרשם האוכלוסין הפלסטיני לאחריות הרש"פ;
- ד. **המכלול המדיני** – ככל שישראל תפעל לשדרג את מעמדה המדיני של הישות הפלסטינית כלפי ישראל והקהילה הבין-לאומית, כך תעוגן ההפרדה המדינית בין ישראל והפלסטינים. בהקשר זה, ישראל צריכה לבחון את שחרור האילוצים על מעמדה של הרש"פ בזירה הבין-לאומית ובכלל זה על יכולתה לכוון שגרירויות, לקבל כתבי האמנה של שגרירים או להיות חברה בארגונים בין-לאומיים;³⁷
- ה. **המכלול הביטחוני** – ככל שישראל תגדיל את העצמאות הביטחונית של הרש"פ ותצמצם את השליטה הצבאית הישראלית בגדה ובמעטפת החיצונית, כך תעמיק ההפרדה הביטחונית בין ישראל והפלסטינים.

³⁵ לכאורה, עפ"י חוק היסוד הפלסטיני אין לאבו-מאזן את הסמכות להכריז על בחירות מוקדמות, לפזר את הפרלמנט או לקיים משאל עם, לכן ולנוכח הרוב אותו מחזיק החמאס בפרלמנט לא תוכל לקום ממשלה פלסטינית חדשה ללא הסכמת החמאס (ר' מסמך מכון ראות: 'מה אבו-מאזן יכול לעשות?').

³⁶ להרחבה אודות רעיון זה, ר' מסמך מכון ראות: 'סוף עידן מעטפת המכס'.

³⁷ ר' מושגי מכון ראות: 'שדרוג המעמד המדיני של הרש"פ'; 'הכרה חד צדדית במדינה פלסטינית וכן 'הסכם הביניים'.

ג. מהלך לכינון מדינה פלסטינית

53. הקמת מדינה פלסטינית שתביא לסיום השליטה של ישראל בפלסטינים אפשרית במסגרת הסכם או מהלכים חד-צדדיים.³⁸
54. לכאורה, **הסכם קבע** הכולל 'סופיות תביעות' ו'סופיות סכסוך' בין ישראל והפלסטינים יעגן את העיקרון של 'שתי מדינות לשני עמים' ויהווה כישלון של 'אסטרטגיית הקריסה'.
55. ואולם, גם כינון מפג"ז **בהסכם ביניים** המביאה לסיום השליטה בפלסטינים עוד לפני סיום הסכסוך או הסדר קבע, תהווה נסיגה של 'מגמת ההיפוך' ומכה ל'אסטרטגיית הקריסה'. מפג"ז תהפוך את העימות הישראלי פלסטיני מעימות בין 'כובש' ו'נכבש' ל'סכסוך גבולות' בין מדינות.
56. **פיתוח חלופה חד-צדדית לכינון מדינה פלסטינית** – כאמור, המלכוד המדיני שבו נתונה ישראל מקשה עליה להגיע להסכם עם הצד הפלסטיני. לכן, ישראל תתקשה להביא לכינונה של מדינה פלסטינית בהסכם.³⁹
- לפיכך, על ישראל לפתח חלופה חד-צדדית שאינה מותנית בהסכמה פלסטינית להשגת יעדיה ולכינון מדינה פלסטינית. חלופה זו יכולה לכלול העברת כוחות וסמכויות לידי הרש"פ ואף מהלך של הכרה חד-צדדית בישות הפלסטינית כמדינה.

³⁸ ר' מסמך מכון ראות : 'התפריט המדיני של ישראל'.

³⁹ ר' מסמך מכון ראות : 'הדילמה המדינית של ישראל'.

טבלה: החלופות המדיניות מול חמאס

סיכונים	חדינה פלסטינית	פעולות ישראל	מי הכתובת	הכרה בישראל?	עיקרון / יעד	
השלמה עם רש"פ עוינת ; ויתור על עיקרון רציפות השלטון ביחס לרש"פ ; פגיעה באבו-מאזן ; לא רלוונטית בעת מלחמת אזרחים.	הפיכת הרש"פ לכתובת שעשויה לשמש פלטפורמה למפג"ז. העברת כוחות וסמכויות לרש"פ כדי לצמצם את השליטה הישראלית.	לאפשר לממשלת הרש"פ למשוך. לתבוע מממשלת הרש"פ אמירה מפורשת ביחס ליישום סעיפי ההסכמים הקיימים המסדירים את השירותים שישראל מספקת לרש"פ	הרש"פ	הכרה דה פקטו על יסוד יחסים שוטפים. הכרה דה-יורה בשלב מאוחר יותר.	ישראל מאפשרת לממשלת הרש"פ למשוך.	חשיפה
המדיניות אינה עובדת : חמאס לא מאבד את השלטון, לא משתנה והרש"פ על סף קריסה.	מו"מ על מדינה עם אבו-מאזן.	חרם : אי העברת הכספים, הפלסטינים, מעצר שרים וחברי פרלמנט וכד'.	אבו-מאזן- כיו"ר אש"ף והרש"פ. לא עובדים מול רש"פ בשליטת חמאס.	הכרה מפורשת בישראל (דה יורה) לפני כינון יחסים שוטפים (דה פקטו).	לגרום לחמאס לעשות היפוך אידיאולוגי או ליפול מבלי להביא לקריסה של הרש"פ או למשבר הומניטרי באמצעות לחץ כלכלי, פוליטי וצבאי.	חסימה המדיניות הנוכחית
סכנה לקריסת הרש"פ ; ניצחונו של הפת"ח אינו מובטח ; חזרה מלאה של החמאס לטרור ; לא בטוח שהפת"ח יעמוד בציפיות.	רק אם הפת"ח ינצח, ואם יחל תהליך מדיני.	סיוע ביטחוני, מדיני וכלכלי לפת"ח . מלחמת חורמה בחמאס תוך תיאום עם מצרים וירדן.	תנועת הפת"ח.		מלחמת חורמה בחמאס מיועדת להכרעתו, הכוללת שת"פ עם הפת"ח תוך שבירת כללי המשחק הדמוקרטיים.	עינות

מכון ראות

THE REUT INSTITUTE

מכון ראות - מיקוד ישראל בחזון הציוני

מכון ראות הוא מוסד ללא כוונת רווח שמטרתו לשפר את יכולתה של ממשלת ישראל להתנהל בצורה אסטרטגית. המכון הוקם בינואר 2004 ומציע שירותיו ללא תמורה. מטרתנו להרים תרומה מהותית ומתמשכת למימוש החזון הציוני במאה העשרים ואחת, באמצעות גיבוש תובנות אודות משמעויות ארוכות טווח של החלטות ומעשים והעברתן למקבלי החלטות בזמן אמת.

מכון ראות הפך לבית ונקודת משען לעוסקים בעתידה של המדינה. אנו מציעים ערך ייחודי הממוקד במענה לצרכים נוכחיים ועתידיים של ממשלת ישראל באמצעות יצירת ידע חדש ורלוונטי בפרקי זמן קצרים ביותר. מומחיותנו בזיהוי הנחות יסוד והנחות עבודה גלויות וסמויות ובבחינת הרלוונטיות שלהן לנוכח המציאות המשתנה.

מכון ראות הוא מיזם ייחודי בתחום הציבורי המתמחה במרחב הבין תחומי. אנו מתבססים על צוותים העוסקים בניתוח סביבות מורכבות ודינאמיות ונתמכים על-ידי מומחים בעלי שם. שיטת העבודה שלנו מבוססת על מתודולוגיה שנוצרה לסייע בעיצוב מדיניות בתנאי חוסר וודאות.

תחומי המיקוד העיקריים שלנו הם אתגר הביטחון הלאומי של מדינת ישראל וחזון הטופ 15 לשדרוגה של ישראל אל קרב אחת מחמש עשרה המדינות המפותחות בעולם מבחינת איכות החיים של תושביה.

רח' יגאל אלון 126, תל אביב 67443
טל': 03-6950090, פקס: 03-6962460
WWW . REUT - INSTITUTE. ORG
© COPYRIGHT 2007 THE REUT INSTITUTE